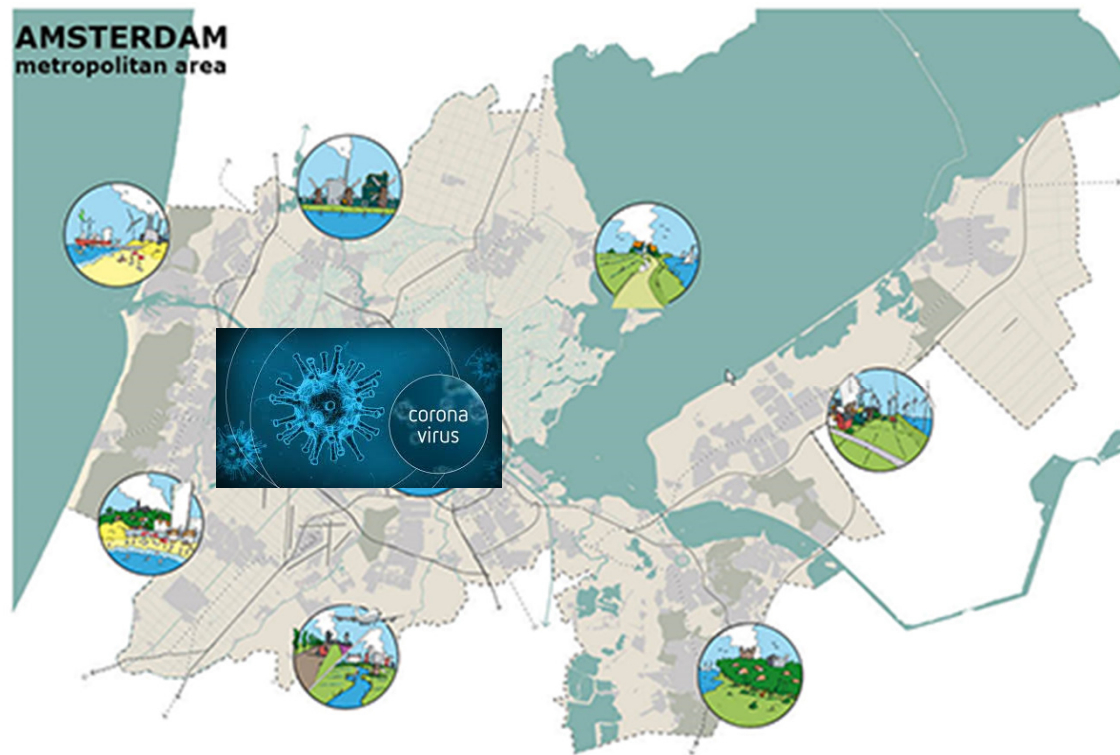

De MRA in tijden van Corona

Henri L.F. de Groot
Vrije Universiteit Amsterdam

14 april 2020

Achtergrond – doel van webinar

- Aanzet tot gesprek in onzekere tijden
 - Bronnen van onzekerheid
 - Nut van scenario-analyses – het antwoord van het CPB
- Bouwen op bestaande kennis
 - EVMRA
 - Analyses om ons heen (CPB, OECD, SEO, etc.)
 - Lessen uit de vorige crisis (de Grote Recessie van 2008)
- Samen nadenken over scenario's
- Voeren van discussie over verstandig beleid

Het gesprek in onzekere tijden

- Onzekerheid

- Zeer fundamenteel
- Gedrag en impact van virus
- Gedrag van bedrijven, consumenten en overheden

- Nut van scenarioanalyse

- Belang van kennis over regionale sectorstructuren

- Discussie over beleid met aandacht voor korte én lange termijn

Waar stonden we ook al weer...

- Het MRA verhaal van 2019
 - Uniek lange periode van positieve groei
 - Werkloosheid dalend en zeer laag
 - Regionale verschillen worden groter (MRA-NL en in MRA)
- Groeimodel bevindt zich op een kantelpunt
 - *Krapte op arbeidsmarkt*
 - *Vertragende groei van arbeidsproductiviteit*
 - *Inclusieve groei onvoldoende waargemaakt*
 - *Duurzaamheid een blijvend 'wicked problem'*
 - *Balans tussen publiek en privaat*
 - *Balans tussen regionaal, nationaal en Europees / internationaal*
 - Bereikbaarheid (opnieuw) een punt van zorg

Inschattingen van impact

- Onzekerheid troef
- Unieke combinatie van vraag- en aanbodschock
- OECD: 2%-punt lagere groei per maand 'sluiting'
 - 35% van economie geraakt die 1/12 niets produceert
- IMF: -7,5% voor eurozone en NL in 2020 ('The Great Lockdown')
- CPB: groei 2020 in range -1,2 tot -7,3
- SEO (MRA): 1,5% per maand 'sluiting'
- Sterk afhankelijk van onzekere timing en pad van herstel

Specifiek voor Nederland / MRA

- Open karakter van economie en regio
 - Wereldhandel stond al onder druk en zakt verder in
- Relatief grote flexibele schil op arbeidsmarkt
- Relatief grote hypotheekschuld
- Gunstige uitgangspositie overheidsfinanciën
- Relatief grote dienstensector
 - Enerzijds groot effect vanwege 1,5 meter...
 - ... maar ook beperkt effect door opties thuiswerken

Bestaande kennis – Scenario's

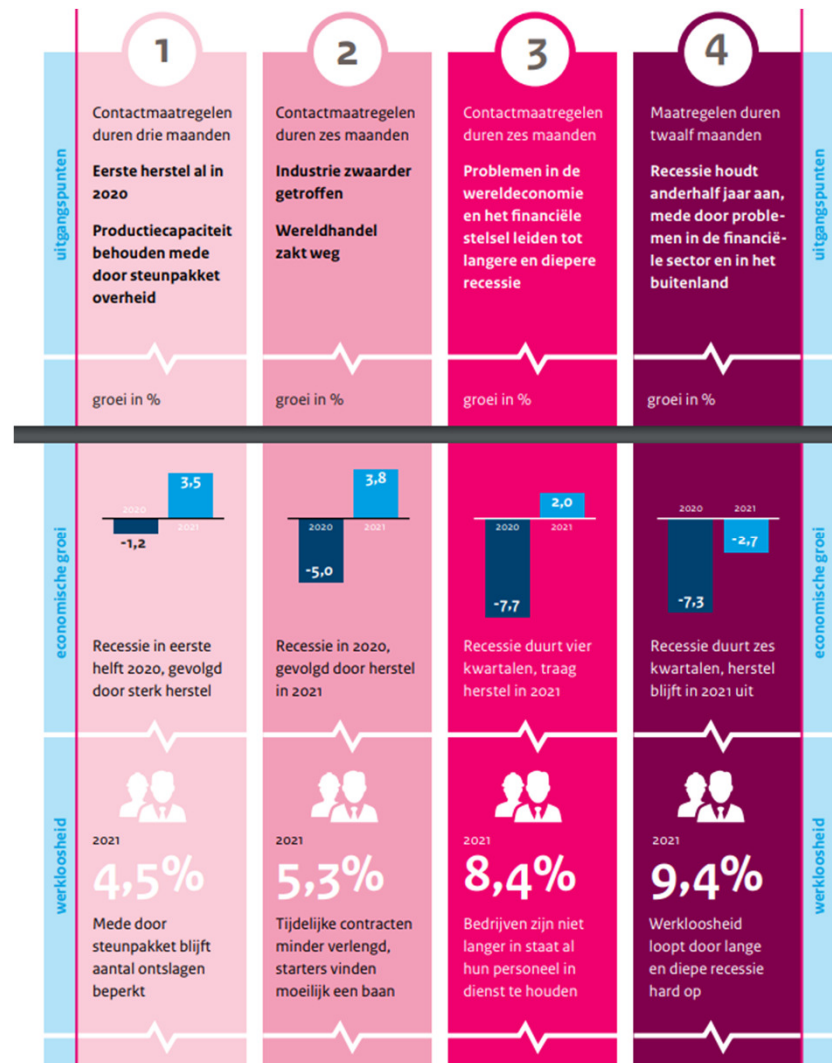
- Antwoord van CPB op onzekerheid
- Vier scenario's die even waarschijnlijk zijn...

Tabel 3.1 Uitgangspunten over de belangrijkste onzekerheden in de vier scenario's

scenario	I	II	III	IV
Duur contactbeperkingen	3 maanden	6 maanden	6 maanden	12 maanden
Impact contactbeperkingen	Matig, vooral diensten	Zwaar, ook industrie	Zeer zwaar, in veel sectoren	Zwaar, in veel sectoren (enige adaptatie)
Direct herstel na opheffen contactbeperkingen	ja	ja	nee	nee
Problemen in de financiële sector	nee	nee	ja	ja
Grotere problemen in andere landen	nee	nee	matig	zwaar

Bron: CPB (2020)

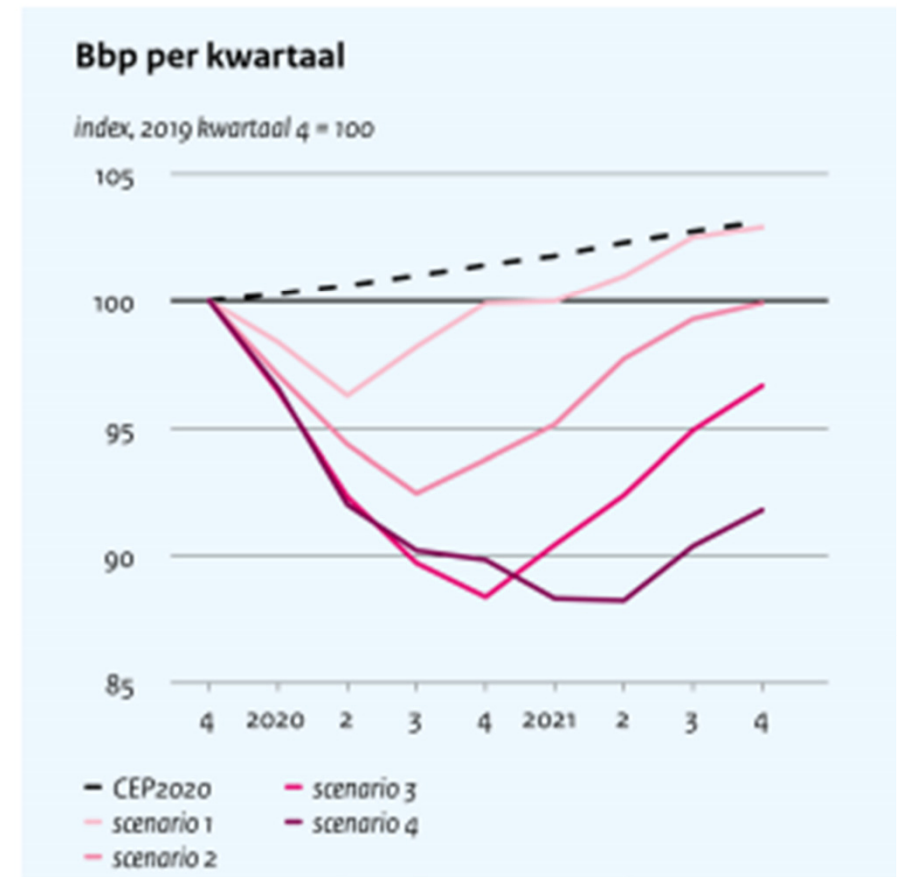
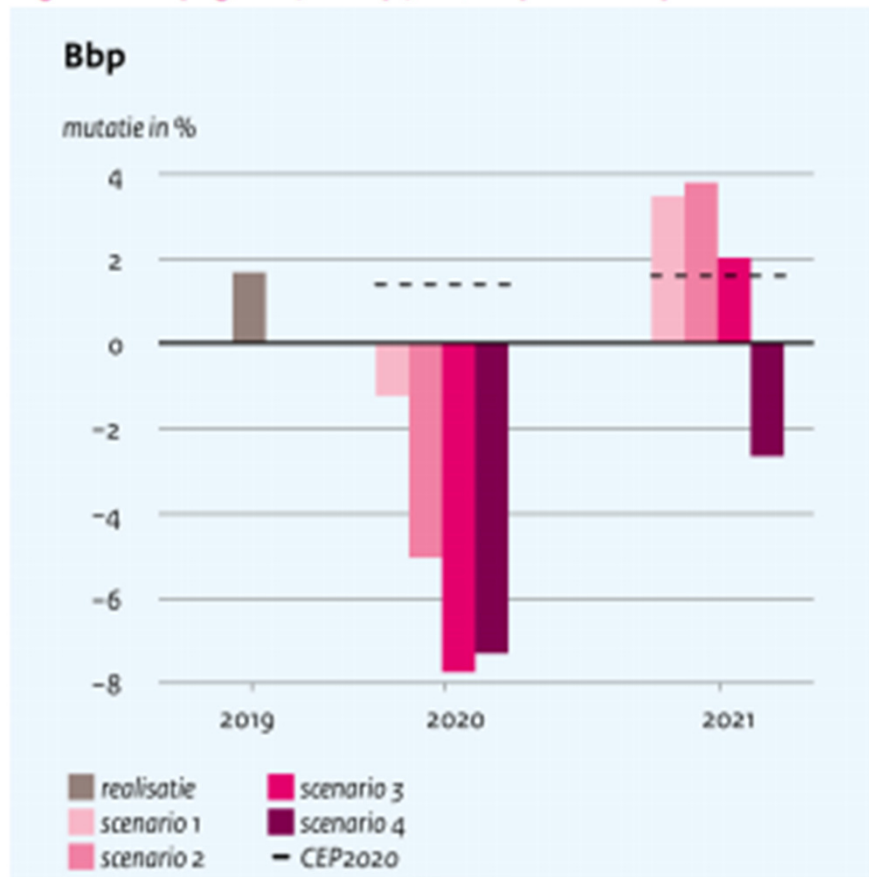
Bestaande kennis – CPB

Bron: CPB (2020)

Bestaande kennis – CPB

Figuur 1 Bbp-groei jaar op jaar, bbp-niveau per kwartaal

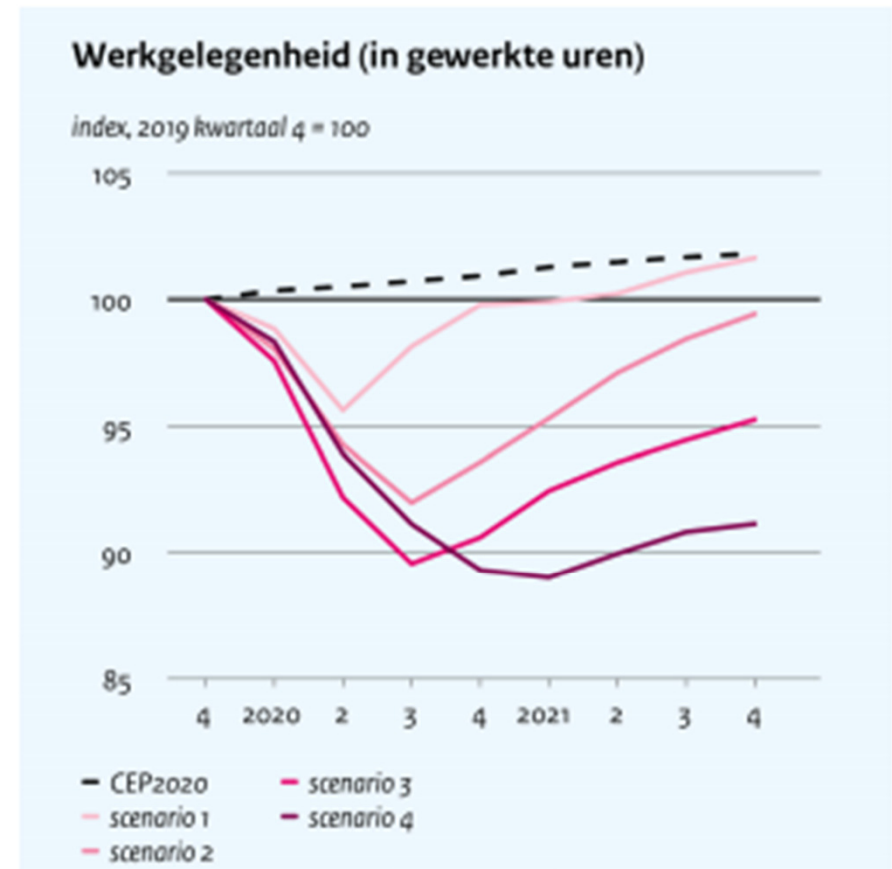
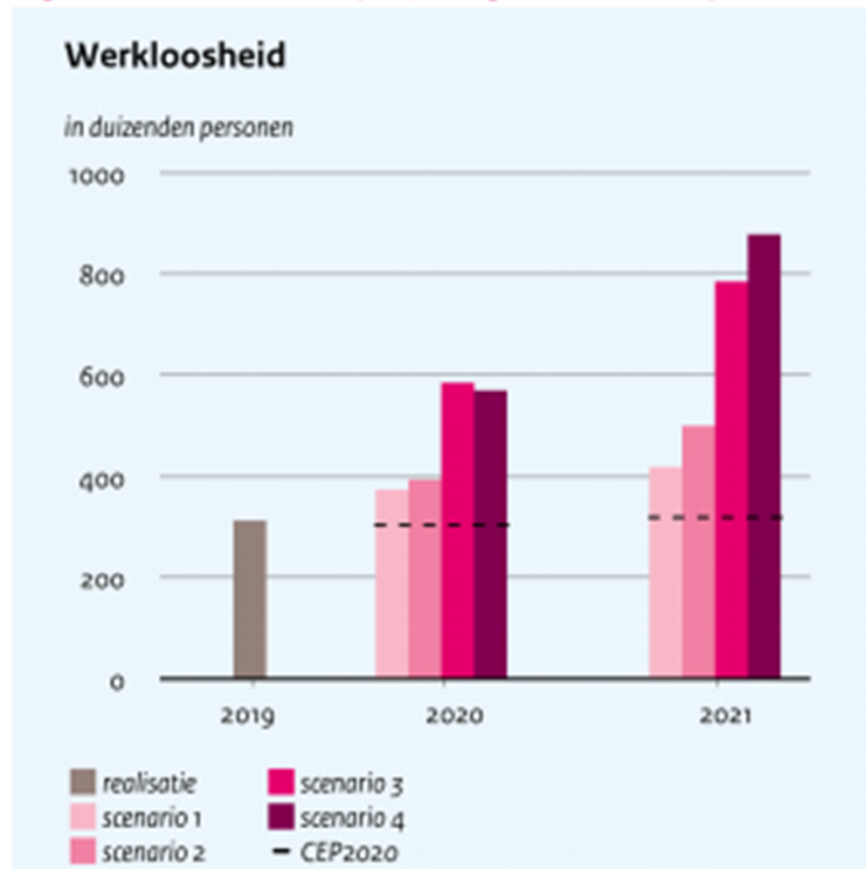

Bron: CPB. [\(link\)](#)

Bron: CPB (2020)

Bestaande kennis – CPB

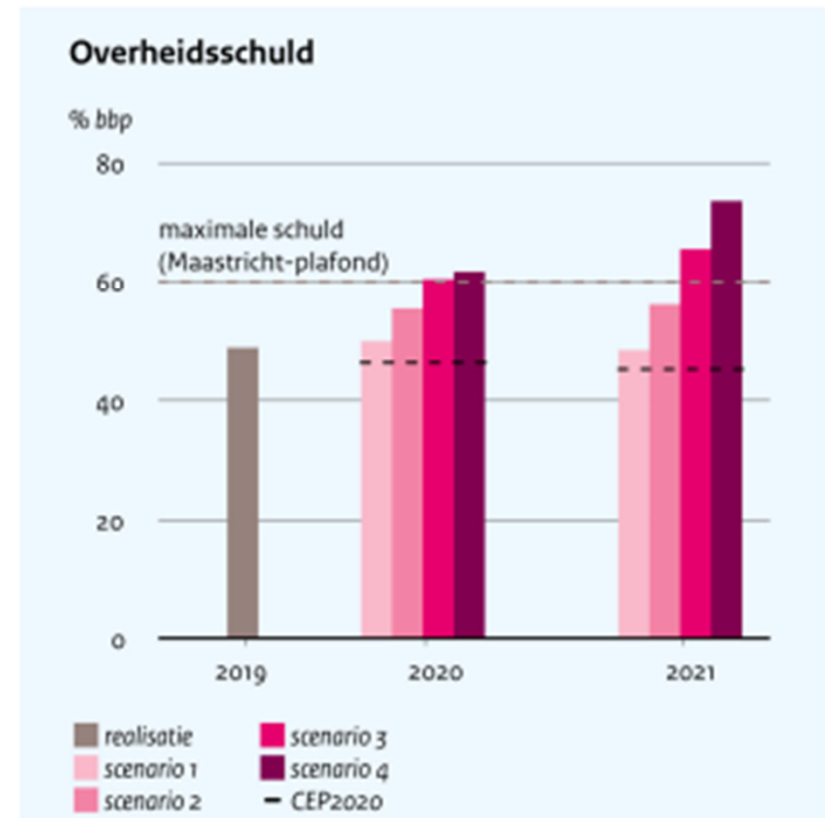
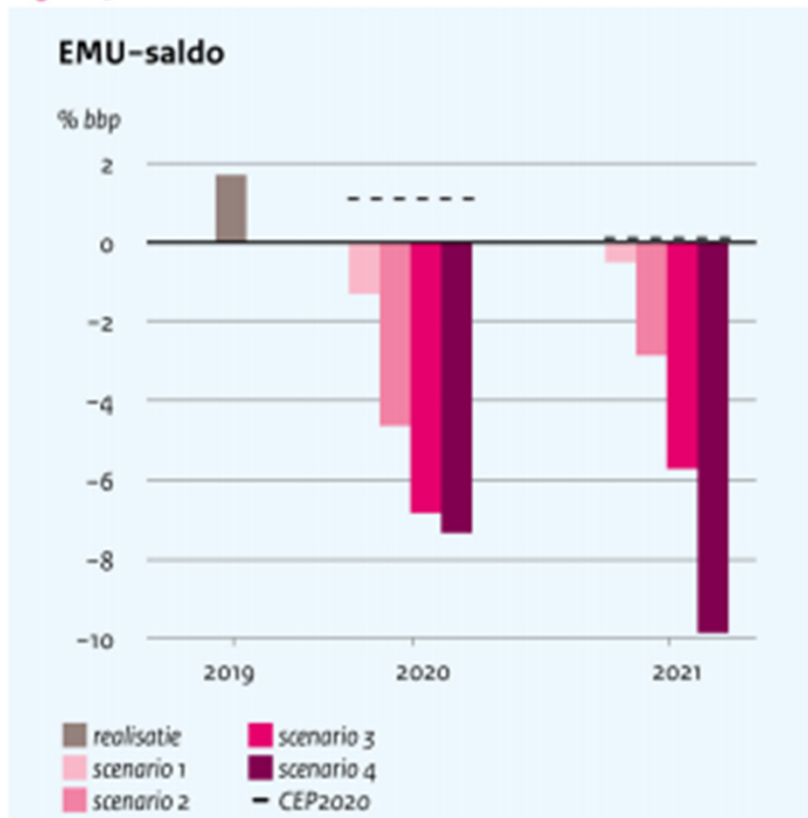
Figuur 2 Werkloosheid per jaar, gewerkte uren per kwartaal

Bron: CPB (2020)

Bestaande kennis – CPB

Figuur 3 EMU-saldo en overheidsschuld

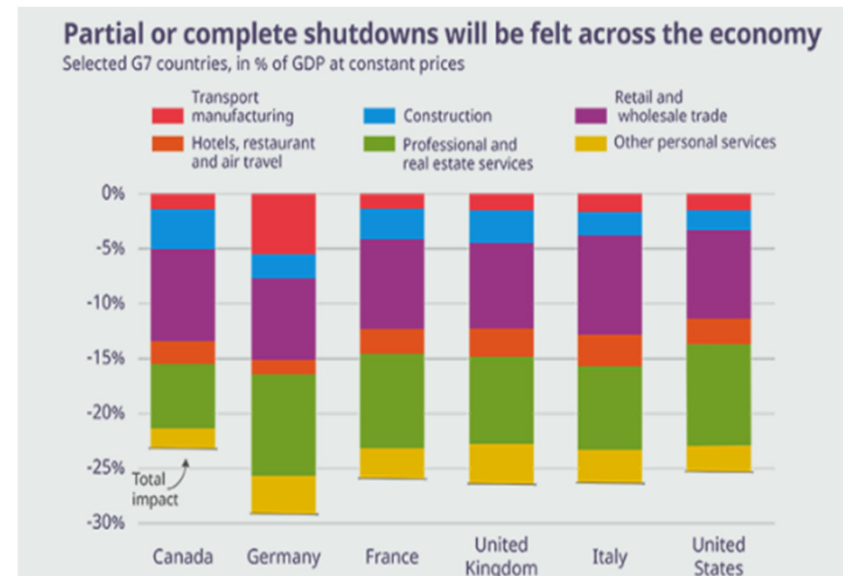
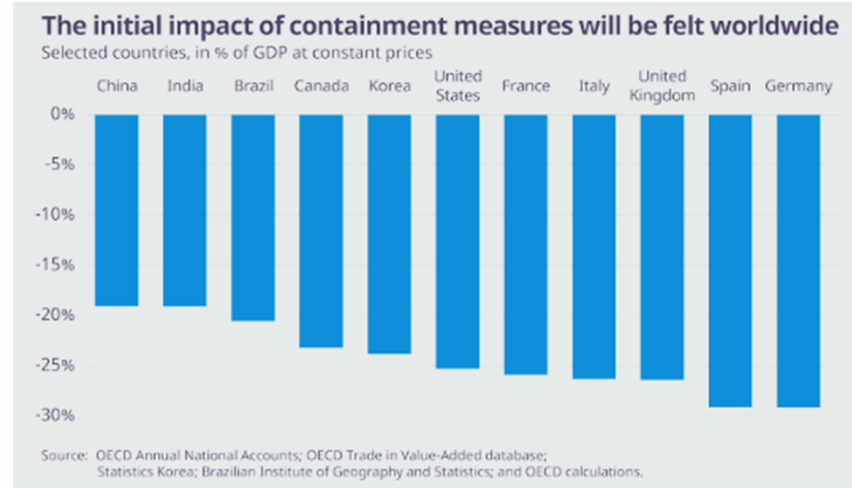

Bron: CPB. [\(link\)](#)

Bron: CPB (2020)

Globale impact – OECD

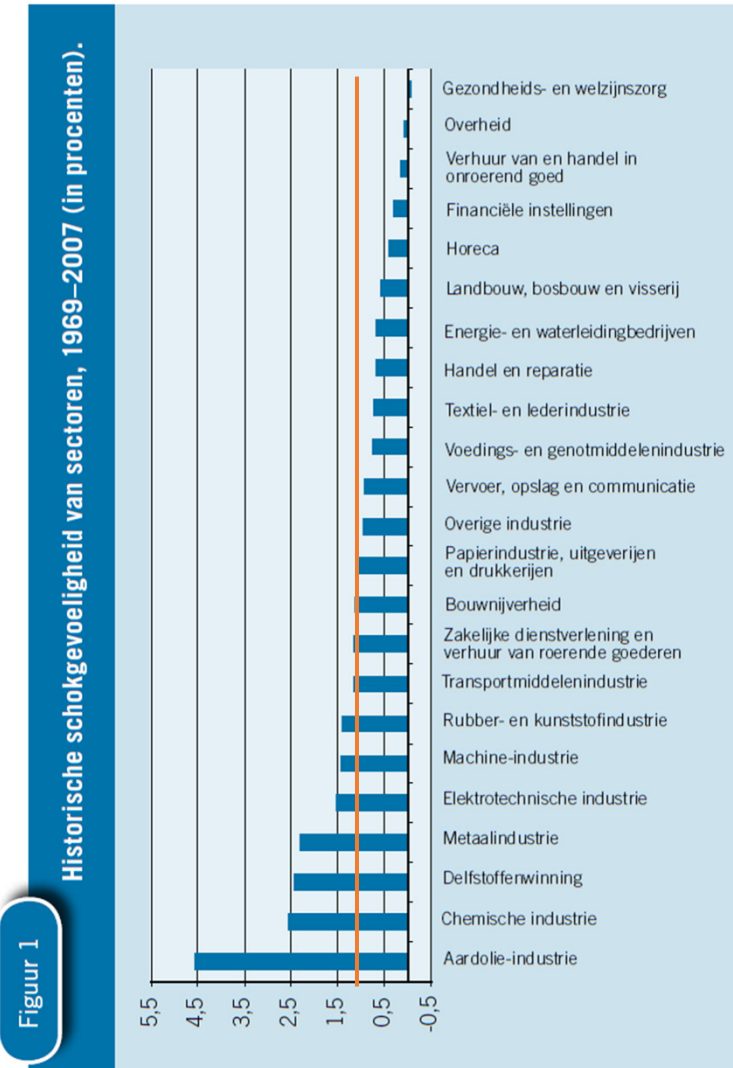
- Analyse OECD
- -2%-punt groei per maand
- Transport en toerisme!
- KT landbouw en mining beperkt; maar LT impact via prijzen

Bron: OECD (2020)

Bestaande kennis – Groot e.a.

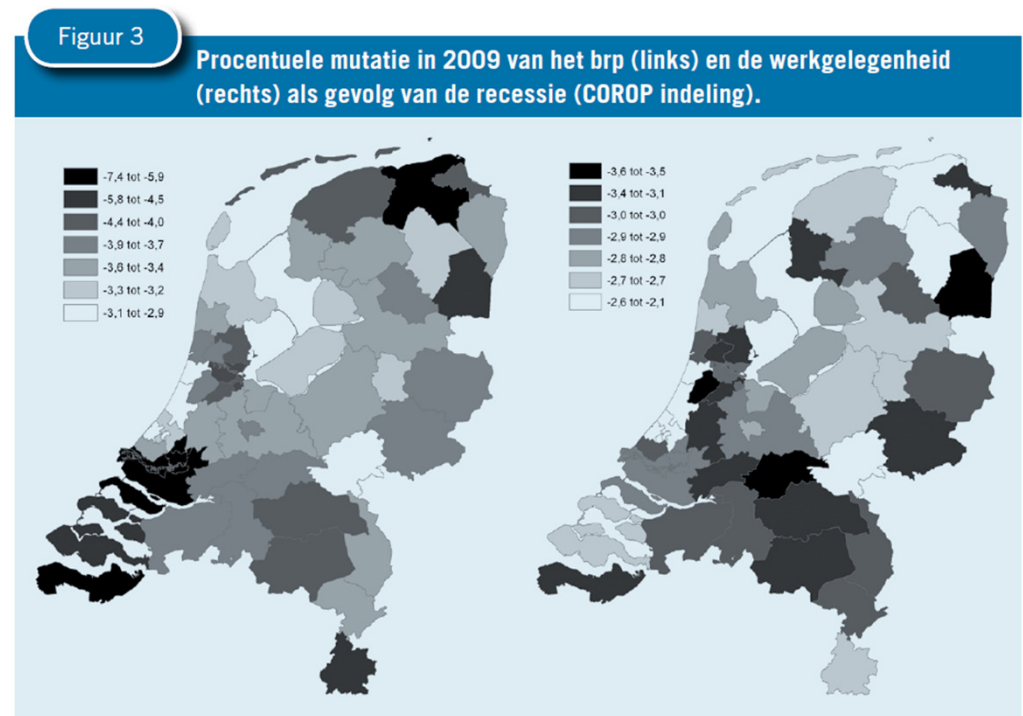
- In kader Grote Recessie
- Analyse schokgevoeligheid sectoren en regio's
- Met name Aardolie, metaal, machinebouw zeer gevoelig
- Diensten relatief stabiel

Bron: Groot e.a. (2009)

Bestaande kennis – Groot e.a.

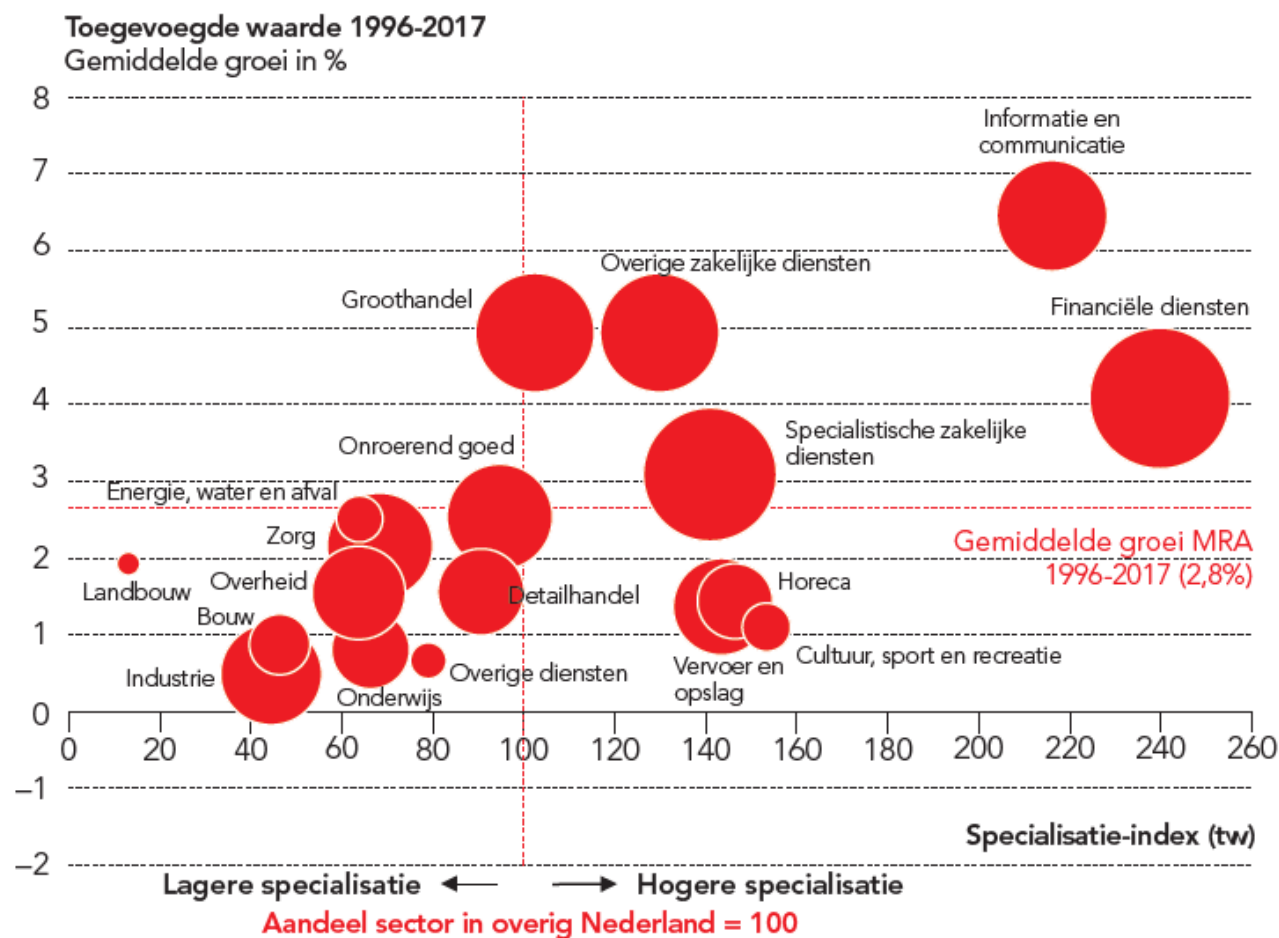
- Bepalend voor regionale impact vanwege structuurverschillen
- Zeeland, Groningen en Rotterdam gevoelig, maar ook MRA
- Onderscheid brp en werkgelegenheid

Bron: Groot e.a. (2009)

De MRA: groei drijft sterk op ICT en diensten...

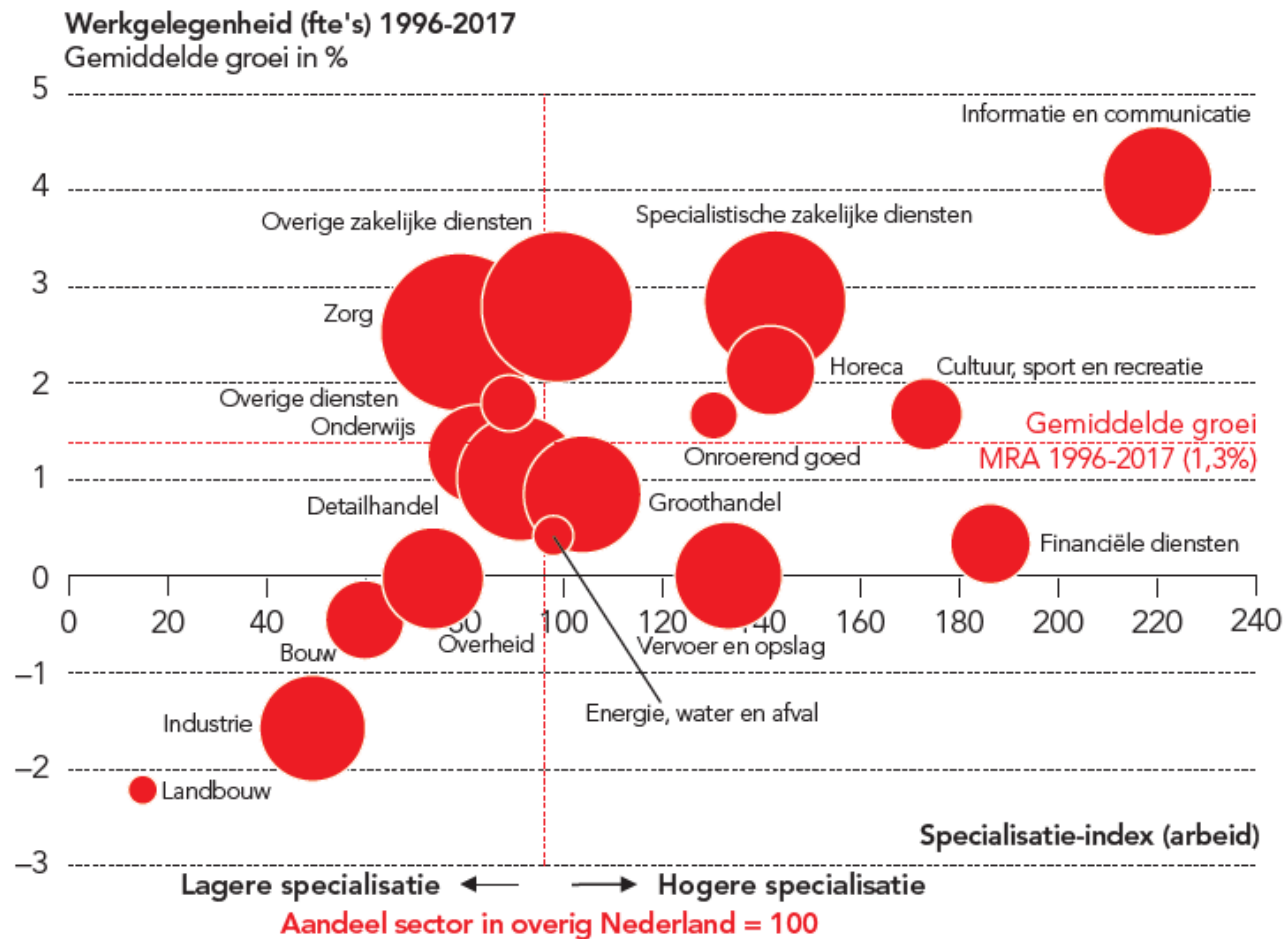
Specialisatie en groei toegevoegde waarde

Bron: EVMRA (2019)

... evenals werkgelegenheid...

Specialisatie en groei werkgelegenheid (1996-2017)

Bron: EVMRA (2019)

Bestaande kennis – SEO

Sector in de MRA	Midden-schatting impact toegevoegde waarde*
Restaurants en cafés	€ 198 mln
Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling	€ 180 mln
Detailhandel (niet in auto's)	€ 170 mln
Groothandel en handelsbemiddeling	€ 160 mln
Holdings en managementadviesbureaus	€ 146 mln
Logiesverstrekking	€ 113 mln
Vervoer over land	€ 108 mln
Vervoer door de lucht	€ 106 mln
Autohandel en -reparatie	€ 101 mln
Reisbureaus, reisorganisatie en -info	€ 86 mln

* Dit betreft de impact per maand dat de maatregelen duren

- Ter vergelijking: BRP in 2019 158,5 mrd
- Maatregelen tot 1 juni: -5,7 mrd (3,7% daling BRP)

Bron: SEO (2020)

Bestaande kennis – SEO

Sector in de MRA	Impact werkgelegenheid (banen, midden-schatting)
Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling	73 duizend
Detailhandel (niet in auto's)	67 duizend
Restaurants en cafés	66 duizend
Logiesverstrekking	38 duizend
Schoonmaakbedrijven, hoveniers e.d.	36 duizend
Vervoer over land	36 duizend
Sport en recreatie	21 duizend
Autohandel en -reparatie	17 duizend
Holdings en managementadviesbureaus	16 duizend
Overige persoonlijke dienstverlening	13 duizend

- Ter vergelijking: in 2019 1,6 miljoen werkzame personen
- Maatregelen tot 1-6: -507 duizend

Bron: SEO (2020)

Aandachtspunten voor Korte Termijn

- Zorg voor liquiditeit bedrijven
 - Voorkom 'overbodige' faillissementen
 - Maar geef ook ruimte voor 'creatieve destructie'
 - En durf condities te stellen aan steun
- Investeer in behoud van bestaande (arbeids-)relaties
- Contra-cyclisch beleid waar het kan
- Gevolgen voor menselijk kapitaal zijn groot
 - Onderwijssector zwaar geraakt
 - Risico op versterkte tweedeling (ook op LT!)
 - Maar ook kans voor 'online learning' en urgentie Levenslang Ontwikkelen
- Aanpak heeft consequenties voor internationale reputatie

Aandachtspunten voor Lange Termijn

- Wat verstandig was op 29-02-2020 is ws nog steeds verstandig
- Grote test voor decentralisaties
- Blijvende aandachtspunten
 - Arbeidsmarkt (krapte, doorgeschoten flexibiliteit en adaptiviteit)
 - Verduurzaming (klimaat, energie en circulaire economie)
 - Woningmarkt en infrastructuur (krapte, waar bouwen en waar niet)
 - Regionale samenwerking en solidariteit (regionaal en Europees)
 - Inclusiviteit (op alle schaalniveaus)
- Maar ook te verwachten veranderingen
 - Verschuivende machtsverhoudingen (geopolitiek)
 - Heroriëntatie op positie in waardeketens (schaal vs diversiteit)

Bij wijze van conclusie

- Inzichten omtrent aard en gedrag virus cruciaal
- Meer grip op regionale impact wenselijk
- Opstelling in internationale debat van groot belang voor LT
- Noodzaak en opties voor beleid
 - Korte termijn
 - Lange termijn
 - Opties in regio voor anti-cyclisch beleid